

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಮಂಗಳವೇಡೆ

ಡಾ. ಎಸ್. ಬಿ. ರಾಠೋಡ್¹

ಪೀಠಿಕೆ

ಬುದ್ಧ ಬಂದ ಬುದ್ಧ ಹೋದ ಶುದ್ಧವಾಗಲಿಲ್ಲ ಜಗತ್ತು

ಬಸವ ಬಂದ ಬಸವ ಹೋದ ಹಸುನ ಬೀರಲಿಲ್ಲ ಜಗತ್ತು

ಗಾಂಧಿ ಬಂದ ಗಾಂಧಿ ಹೋದ ಸುಗಂಧ ಬೀರಲಿಲ್ಲ ಜಗತ್ತು

ಎಂಬ ಕವಿವಾಣಿಯಂತೆ ಆಯಾ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಯುಗಪುರುಷರಾದ ಬುದ್ಧ, ಬಸವ, ಗಾಂಧಿ ಇವರೆಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ಅಸ್ಮಿತೆಯಲ್ಲಿ ಆರಾಮದಾಯಕ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆರಾಮದಾಯಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ವಿರಾಮವಿತ್ತರು. ಆಯಾ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹದಗೆಟ್ಟ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರು. ನಾನು, ನಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು, ಅಹಂ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರು. ಮೇಲು-ಕೀಳು, ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದ, ದೀನ-ದಲಿತ, ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸಲು ಹಲವಾರು ಹೊಸ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿದರು. ಬುದ್ಧನ ಮಾರ್ಗಪಥದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಂಟಿದ ಜಿಡ್ಡು, ಬುಡದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಹರಸಹಾಸಪಟ್ಟರು. ಅದರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ನೆಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು “ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಯ್ಯಾ” ಎಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದ ಮಹಾನ್ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ, ಯುಗ ಪರಿವರ್ತಕ ಅಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣ.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿ

ಮಾದರಸ ಮಾದಲಾಂಬಿಕೆಯರ ಉದರದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ (ಈತನ ಅಣ್ಣ ದೇವರಾಜ, ಅಕ್ಕ ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆ) ಮಗನಾಗಿ ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಹೂಟ್ಟೂರಿನ ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಭಿನ್ನ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಹಿರೇಬಾಗೇವಾಡಿ, ಹುಕ್ಕೇರಿ ಬೆಲ್ಲದ ಬಗೆವಾಡಿ ಊರುಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಇಂಗಳೇಶ್ವರದ ಬಾಗೇವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ಇಂಗಳೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವು ಪೂರ್ಣವಿರಾಮ ಹಾಕುತ್ತದೆ.

¹ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು, ಎಸ್. ಎಸ್. ಕಲಾ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಚಡಚೇರಿ-586205

ಮಾದಲಾಂಬಿಕೆಯು ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಅಂದರೆ ಪ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ, ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ಶಿವನ ವರಪ್ರಸಾದವಾಗಿ ಪಡೆದಳು. ಇಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವವರು ಪೂಜೆ ಪುನಃಸ್ಕಾರ, ಪ್ರತಗಳಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿರುವಾಗಲೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಹಂಬಲಿಸಿದಾಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕ ಬಸವ ಹುಟ್ಟಿದಾಕ್ಷಣ “ಕೊರಡುಗಳು ಕೊನರಿದವು ಬರಡುಗಳು ಹೈನಾದವು” ಎಂಬ ಸುಸಂದೇಶ ಇಡೀ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಪಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಈ ವಚನದನ್ವಯ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮ ತಲೆದೂರಿರಬೇಕು, ಮನುಷ್ಯ ಸಂಕುಲಕ್ಕೆ, ಪಸು ಸಂಕುಲಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟ ಒದಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಮಾದಲಾಂಬಿಕೆ ನಂದಿಕೇಶ್ವರನನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಈ ಮೇಲಿನ ವಚನದ ಸಾಲುಗಳು ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ಉತ್ತರ ಕೂಡ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಾಲಕ ಬಸವಣ್ಣ ಅಕ್ಕನ ಲಾಲನೆ-ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ 8ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನೆತನದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಉಪನಯನ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರ ನನಗೂ ಬೇಡವೆಂದು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾ ಕೊರಳಲಿದ್ದ ಜನವಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಕೂಡಲಸಂಗಮದಡೆಗೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುವನು. ಎಂಟನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಸಣ್ಣದಲ್ಲ ಜನವಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಧರ್ಮ ವಿರೋಧಿ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡದಲ್ಲದೆ, ಅದಲ್ಲದೇ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ತಂದದ್ದು, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದು ಅಲ್ಲ. ಅಕ್ಕನಿಗಿಲ್ಲದ ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರ ನನಗೇಕೆಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸಿದ್ದು. ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕನಾದರು ಹಿರಿತನದ ಮಾತುಗಳ್ನಾಡಿ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸಮಾನತೆಯಗೋಸ್ಕರ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ್ದು, ಅವರ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದ ಕೈಗನ್ನಡಿ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಲ ತಲಾಂತರದಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕೀಳಾಗಿ, ನಾಲ್ಕು ಗೊಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಅವಳ ಜೀವನ, ಅಣ್ಣನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಡಿಲಿಕೆಗೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಬಾಲಕ ಬಸವಣ್ಣನ ಮೊದಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆದದ್ದು ಬಾಗೇವಾಡಿಯಲ್ಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾಗೇವಾಡಿಯು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟವೆಂತಲೂ ಕರೆಯಬಹುದು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಮಜಲುಗಳು

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ತೊರೆದು, ಕೊರಳಿಂದ ಜನಿವಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸಮಾನತೆಯ ಕುರಿತು ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿ ಬಾಗೇವಾಡಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಕಪ್ಪಡಿ ಅಂದರೆ ಕೂಡಲಸಂಗಮದಡೆ ನಡೆದದ್ದು ಮೊದಲು ಘಟ್ಟವಾದರೆ, ಸಂಗಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪಡೆದು, ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಂಗಳವೇಡೆ ಕಡೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುವುದು ಎರಡನೆಯ ಘಟ್ಟ. ಮಂಗಳವೇಡೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಡೆ ಧಾವಿಸುವುದು ಮೂರನೆಯ ಘಟ್ಟ. ಹೀಗೆ ಮೂರು ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸುಧಾರಣೆ ಅಪಾರವಾದದ್ದು ಮುಂದೆ ಜನ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದು ಸಮಾಜ ಜಾಗೃತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಅಣ್ಣ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಗುರು ಜಾತವೇದಮುನಿಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವರು. ಸಂಗಮ ಕ್ಷೇತ್ರ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದು ಗುರುಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತು ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವ, ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಶಿಷ್ಯವೆಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಹೀಗೆ ಗುರುವಿನ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಹತ್ತು ಹಲವಾರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಈ ಕೀರ್ತಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಈ ಸುಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ. ಮದುವೆ ಬೇಡ ಎಂದು ಹಠಮಾಡಿದರು ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಬಲದೇವನ ಮಗಳು ಗಂಗಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾವ ಬಲದೇವನು ದಂಥಾಧೀಶನಾದ್ದ ಕಾರಣ ಬಸವನು ತನ್ನ ಮಡದಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಪ್ಪಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಂಗಳವೇಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದರು. ಮಾವ ಬಲದೇವ ಮತ್ತು ದೊರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಜೊತೆಕೂಡಿ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯದ ಆಧಾರಗಳು ಇಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ದೊರೆಯಲಾರವು.

ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಥಾಧೀಶನಾದ ಸಿದ್ಧರಸನು ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ ಅವಳ ಮಗಳನ್ನು ದತ್ತು ಪಡೆದು, ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಗಳಂತೆ ಲಾಲನೆ ಪಾಲನೆ ಮಾಡಿದನು ಬಿಜ್ಜಳ ಅರಸ. ಬಸವಣ್ಣನ ಕಾರ್ಯವೈಖರಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ತನ್ನ ದತ್ತು ಮಗಳಾದ ನಿಲಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿ ಕೊಡುವನು. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೆ ರೀತಿ ಅಡತಡೆಗಳು ಬರಬಾರದೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕೂ, ಎರಡನೆಯ ಮದುವೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಮೇಲಾಗಿ ಸಂಗಮನ ಇಚ್ಛೆಯು ಕೂಡ ಇರಬಹುದು ಎಂಬ ನಿಲುವು ತಳ್ಳಿ ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಗಂಗಾಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ನಿಲಾಂಬಿಕೆ ಇಬ್ಬರೂ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಬಸವಣ್ಣನ ಮಹಾಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆಳಕಾಗಿ ನಿಂತರು. ಅಣ್ಣನವರು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಾಜ ಸೇವೆಗೆ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆ ಇಂಬಾಗುವಂತೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದರು.

ಮಂಗಳವೇಡೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ

“ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ” ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ತಾವೇ ದುಡಿದು ತಿನ್ನಬೇಕು. ಅಂತಯೇ ಬಿಜ್ಜಳನ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಕರಣಿಕ ವೃತ್ತಿಗೆ ಸೇರುವರು. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಹೋದರ ಮಾವನಾದ ಬಲದೇವನು ತೀರಿ ಹೋಗಲು ಬಿಜ್ಜಳನು ಆತನ ಮಾವನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಳಿಯ ಬಸವಣ್ಣನನ್ನು ನೇಮಿಸುವನು. ಬಿಜ್ಜಳನ ದಂಥಾಧೀಶನಾದ ಬಳಿಕ “ಡಾಕ್ಟರ್ ಹೇಳಿದ್ದು, ಹಾಲು ಅನ್ನ ರೋಗಿ ಬಯಸಿದ್ದು ಹಾಲು ಅನ್ನ” ಅನ್ನುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರದ ಚುಕ್ಕಾಣಿ ದೊರೆತ ಬಳಿಕ ಮನಸ್ಸಿನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮತ್ತಷ್ಟು ಇಂಬು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಒಳಗೊಳಗೆ ರೂಪಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದವು. ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯನ್ನು ಮೇಲು-ಕೀಳು ಎಂಬ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೆದ್ದರು. ಉತ್ತಮ ವರ್ಣದವರು ಅಶ್ವತ್ಥರನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಹೀನಾಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಪಶುಗಳಂತೆ ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿ

ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೂಡ ಶೂದ್ರರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಮತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬಸವಣ್ಣನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿಪ್ರ ಮೊದಲು ಅಂತ್ಯಜ ಕಡೆಯಾಗಿ

ಶಿವಭಕ್ತರಾದವರನೆಲ್ಲರನೊಂದೆ ಎಂಬೆ

ಹಾರುವ ಮೊದಲು ಶ್ವಪಚ ಕಡೆಯಾಗಿ

ಭವಿಯಾದವರನೊಂದೆ ಎಂಬೆ

ಈ ಮೇಲಿನ ವಚನದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಭಕ್ತರಾದವರೆಲ್ಲ ಒಂದು ಕುಲ ಮತ್ತು ಗುಣ ಹೀನರಾದ ಭವಿಗಳೆಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ಕುಲ, ಹೀಗೆ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಎರಡೂ ವಿಧ ಎಂದು ಈ ವಚನದ ಮೂಲಕ ಸಾರುವರು. ಅಣ್ಣನವರ ಈ ವಿಚಾರ ಉಚ್ಛ ವರ್ಣದವರ ಮೇಲರಿಮೆ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಕೀಳರಿಮೆಯ ತೊರೆದು ಹಾಕಲು ಸಹಕಾರಿಯಾಯಿತು ಇದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆ ಜಾಗೃತವಾಯಿತು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಿರಿ-ಕಿರಿಯ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನವಾದದು ಹಣವಲ್ಲ, ಗುಣ, ಯೋಗ್ಯತೆ, ಶೀಲ, ಶಿವ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಾದವರೇ ಹಿರಿಯರು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂಬ

ಕಷ್ಟತನದ ಹೊರೆಯ ಹೊರಿಸದಿರಯ್ಯ

ಕಕ್ಕಯ್ಯ ನೊಕ್ಕುದ ನಿಕ್ಕ ನೋಡಯ್ಯ

ಮನ್ನಣೆಯ ಚಿನ್ನಯ್ಯನೆನ್ನುವ ಮನ್ನಿಸ

ಉನ್ನತ ಮಹಿಮೆ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ!!

ಹೀನ ಕುಲದವರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಮಹಾ ಶಿವಭಕ್ತನಾದ ಕಕ್ಕಯ್ಯ, ಶಿವದಾನವನೆರೆದ ದಾಸಯ್ಯ, ಮಹಾ ಶಿವಭಕ್ತ ಚಿನ್ನಯ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾದ ಹಿರಿಯರು. ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರರ ಸಾಮಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಣಭೇದಗಳು, ವೃತ್ತಿ ಭೇದಗಳು ಮತ್ತು ಲಿಂಗಭೇದಗಳು, ಅಳಿದು ಶಿವಭಕ್ತಿ ಸಾಧನೆಯೊಂದೆ ನೆಲೆಯೂರಿತು. ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವಾಂಶನಾದ 'ಆತ್ಮ' ನಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ತರತಮ ಭಾವಗಳಿಗೂ ಎಡೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚಿನ್ನೆಗಳು ಇರಲಾರದು, ಆತ್ಮವುಳ್ಳವನಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನರಸಲಾರದು. ಶಿವಭಕ್ತಿಯ ಸಮನ್ವಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಸೇರಬಹುದು. ಆತ್ಮದ ಅರಿವಿಗೆ, ಶಿವಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜರಚಿತ ಜಾತಿಗಳು ಹೊರೆಯಾಗಬಾರದು ಎಂಬ ನಿಲುವು ಬಸವಣ್ಣನವರದು.

ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಸಮಾಜಮುಖಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಸವಣ್ಣನವರು, ಬಲವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಂಗಳವೇಡೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಡೆ ರಾಜಧಾನಿ ವರ್ಗಾವಣೆ ಆಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಹರಿಹರನ ಪ್ರಕಾರ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಕಾರ್ಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದು, ಮಹಾಮನೆ,

ಅರಮನೆ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ನಡೆದದ್ದು ಮಂಗಳವೇಡೆಯಲ್ಲಿ. ಇಂದು ಮಂಗಳವೇಡೆಯಲ್ಲಿ 15, 16 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದಂತಹ ಪುರಾತನಕೋಟೆ, ಕಾಶಿವಿಶ್ವನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ, ವೀರಣ್ಣ ದಂಡೆಯವರು ಕಲಬುರ್ಗಿ ಬಸವ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಉಪನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಹಲವಾರು ಪೋಟೋಗಳು ಬಿಜ್ಜಳ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಅರಮನೆ ಮಹಾಮನೆಗಳ ಹಾಗೂ ಮಂಗಳವೇಡೆಯ ಗಲ್ಲಿ, ಗಲ್ಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕಲ್ಲಿನ ಚೂರುಗಳು, ನಾಶಗೊಂಡ ಜೈನ ಬಸದಿಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಆರಂಭವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಆಧಾರಗಳ ಕೊರತೆ ಕಾಣುವುದು ಸಹಜ. ಮೇಲಾಗಿ ಊರು ಸ್ಥಳಾಂತರ ಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆಯಲಾರವು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮುಂದೆ ಉತ್ಖನನದಿಂದ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮಂಗಳವೇಡೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಬಹುದು. ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿ ಕರೆಯುವಂತಹ ಹೆಸರು ಮಂಗಳವಾಡೆ, ಮಂಗಳವಾಡ್ಯಾ ಮುಂತಾದವುಗಳು.

ಹರಿಹರನ ರಗಳೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಈ ನನ್ನ ಸಂಶೋಧನಾ ಲೇಖನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುವದೇನೆಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಕಪ್ಪಡಿಯಿಂದ ಮಂಗಳವೇಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಲಗೊಂಡಿದ್ದು ನಿಜ.

ಮಂಗಳವೇಡೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದೇಡೆ

ರಾಜಕೀಯ ಬದಲಾವಣೆಯಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಂಗಳವೇಡೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸತ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿ ಅಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಪ್ಪಡಿ (ಕೂಡಲಸಂಗಮ)ಯಿಂದ ಮಂಗಳವೇಡೆಗೆ ಬಂದದ್ದು ಎಷ್ಟು ನಿಜವೋ ಅಷ್ಟೇ ಮಂಗಳವೇಡೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಡೆ ಹೊದದ್ದು ನಿಜ. ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದು ನಿಜ.

ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ವಿಸ್ತರಣೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆತ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅರಮನೆಯು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುವ ಮಹಾ ಮನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮೃದು ವಚನವನ್ನು ಹಿಂಡಿದರೆ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ರಸ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿತ್ತು. ನಡೆ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಸಾಧಕರು ಬಂದು ಮಹಾಮನೆಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುದೇವರು ಬಂದು ಹಲ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಧನ್ಯತಾಭಾವ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಬರುವೆ ಬಸವ ಎಂದು ಹರ್ಷದಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಡುವರು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. “ಮಾದರನೆಂಬೆನೆ ಚೆನ್ನಯ್ಯನ ಡೊಹರನೆಂಬೆನೆ ಕಕ್ಕಯ್ಯನ.... ಆನು ಹಾರುವನೆಂದರೆ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ ನಗುವನಯ್ಯ” ಈ ವಚನವು ಪಂಪನ ವೋಕ್ತಿ ನೆನಪಿಸುತ್ತದೆ. “ಒಂದೇ ಕುಲಂ ಒಂದೇ ವಲಂ” ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ಒಂದೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೊಂದು “ ಅಂಗದ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗವುಳ್ಳವರು ಎಲ್ಲರೂ ಲಿಂಗಾಯತರು” ಎಂದು ಸರ್ವಜನರಿಗೆ ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ವಚನದ ಮೂಲಕ ಸಂದೇಶ ನೀಡಿದರು.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಅಲ್ಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಯಶಸ್ಸುಕಂಡರು. ಎಲ್ಲ ಶರಣರೆಗೆ ಕಾಯಕದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಹೇಗೆ ಅನುಭವವಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ವಚನದ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವ ಸಂದೇಶ ಸಾರಿದವರು. ದಯವೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ನಂಬಿಕೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದವರು. ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ನಾಯಕ ಪದವಿ ಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರು ಅಂದರೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು. ಅವರು ನುಡಿದಂತೆ ನಡೆದು ಬಾಳಿ ಬದುಕಿದವರು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಹಿರೇಮಠ. ಆರ್.ಸಿ. (1971). ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
- ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಎಂ.ಎಂ. (2011). ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ. ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಕಲಬುರ್ಗಿ. ಎಂ.ಎಂ. (1998). ಮಾರ್ಗ-3. ಸಪ್ತಾ ಬುಕ್‌ಹೌಸ್. ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಚಂದ್ರಣ್ಣ. (2011). ಉಳವಿ ಶಿಖರದ ಶಿವಶರಣರು. ಶ್ರೀ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಉಳವಿ, ಜೋಯಿಡಾ. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ.
- ಶಂಕರಯ್ಯ ಮಠದ. (1999). ಹರಿಹರನ ಬಸವ ಪರಿಸರ. ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮಾನವಿ ತಾಲೂಕು, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆ.